

ID 316
C-2 1/05/1969

TOELICHTING bij het besluit tot vaststelling van een beschermd
dorpsgezicht ex artikel 20 van de Monumentenwet te

CAMERIG-COTTESSEN, gemeente Vaals.

Het beschermde dorpsgezicht omvat het op de bijgevoegde kaart
(Rijksdienst voor de Monumentenzorg tek. nr. 216) door een
stippellijn omgrensde gebied.

Het dorpsgezicht, dat aan weerskanten van de Bellethoeve de
gehuchten Camerig en Cottessen omvat, grenst in het noorden
aan het Vijlenerbos, terwijl de Geul de zuidwestgrens vormt.
De steile helling tussen beide grenzen was in de vroege mid-
deleeuwen nog met bos bedekt en de gehuchten zijn dan ook
voorbeelden van ontginningsnederzettingen.

De centraal gelegen Bellethoeve, die in 1323 als Betlyt en
in 1357 als Bedelich is vermeld, draagt een romaanse naam, die
is afgeleid van beteletum -berkenbos- en die dus herinnert aan
de oorspronkelijke toestand ter plaatse. Zowel op taalkundige
gronden als in verband met de status en de grootte van de boer-
derij -het is de enige gesloten hoeve van de oude stempel in
dit gebied- kan worden aangenomen, dat hier het centrum was
van de middeleeuwse ontginning. In dezelfde tijd als de Bel-
lethoeve werden Cottessen en Camerig voor het eerst in oor-
konden genoemd; in 1325 was een zekere Matthijs van Quidt-
husen schepen te Vijlen en in 1323 en volgende jaren is Came-
rig vermeld met de toen nog niet afgesloten naam Caudenberg.
Beide gehuchten behoorden tot de schepenbank van Vijlen en
hadden gebruiksrechten in het "Villender Boeisch", dat in
1319 door Arnold van Gymenich (Gemmenich ten zuidwesten van
Vaals) was geschonken aan de abdij van Burtscheid, aan de
rand van Aken.

Het noordelijk deel van Camerig ligt aan de toeristenweg
en heeft mede daardoor veel van de oude sfeer verloren. Het
zuidelijk deel van het gehucht is echter opmerkelijk gaaf
gebleven en kan bovendien als een afzonderlijke eenheid wor-
den beschouwd. Dit gedeelte begint bij een driesprong, die
door een zware boom met een oud kruisbeeld wordt gemarkeerd.

Van de hierop aansluitende smalle wegen vormt de eerste de korte verbinding met de toeristenweg, is de tweede een voetpad, dat tussen hoge begroeide bermen naar de Geul afdaalt, en kan de derde de dorpsweg worden genoemd. Deze volgt op de helling een hoogtelijn en buigt na Camerig af naar de Bellethoeve en Cottessen. De bebouwing aan de dorpsweg bestaat uit enkele groepen vakwerkhuisen. Bij de driesprong ligt een in hoofdzaak 18de-eeuws complex (de nrs. 6-11) met een stal uit 1762. Daarop volgt een drietal boerderijen, waarvan nr. 5 een opmerkelijk woonhuis van breuksteen en vakwerk bezit met een stal uit 1613, terwijl tegenover nr. 3, waarvan slechts de voorgevel is verminkt, een goed bewaard bakhuis staat. De laatste groep bestaat uit een 17de-eeuwse woning, die in 1740 na vergroting is gesplitst, een schuur met stal, een vroeg 19de-eeuws bakhuis -onder de bomen in de bocht van de weg- en achter deze gebouwen nog een hersteld vakwerkboerderijtje in een boomgaard.

In tegenstelling tot de bebouwing van Camerig is die van Cottessen ontstaan aan wegen, die niet volgens de hoogtelijnen maar haaks daarop lopen en van het Geuldal uit de helling opklimmen. Tevens vertoont Cottessen door zijn verspreide bebouwing nog sterker dan Camerig het karakter van een voormalige ontginningsnederzetting. Het gehucht bestaat uit twee delen, die door een beekdal zijn gescheiden. Het westelijk deel bevat het gerestaureerde 18de-eeuwse vakwerkhuis nr. 14 en de hoeve nr. 12-13, die nog een 17de-eeuwse kern bezit, voorts de uit kolenzandsteen opgetrokken Bellethoeve met boven de poort het wapen van Anna de Renesse ex Elderen uit 1732 en een vrijstaand bakhuis uit 1743 en tenslotte aan de voet van de vroegere weg naar de Geul de vakwerkwoning nr. 9 van omstreeks 1800.

In het oostelijk deel van het gehucht ligt een reeks gave vakwerkhuisen, waaronder het 18de-eeuwse complex nrs. 2-3 met een schuur van 1736, het vroeg 17de-eeuwse huis nr. 5, dat met zijn bijgebouwen met lemen wanden en zijn keienhof met mestput een zeldzaam geworden voorbeeld is van een oud

bedrijf, en de hoeve nr. 6, waarvan de monumentale woning van ca. 1700 tot de vakwerkverdieping van kolenzandsteen is opgetrokken.

Het landschap is wellicht het fraaiste in Zuid-Limburg. Vanaf de toeristenweg reikt de blik over het Geuldal tot diep in België, waar de Ardennen de einder vormen. D hterbij kan van de weg het gehele gebied van het dorpsgezicht worden overzien, hetgeen niet alleen betekent dat de beschouwer een unieke gelegenheid heeft een zeldzame nederzettingsvorm in een oogopslag te leren kennen, maar ook, dat in verband met deze visuele ontsluiting ieder nieuw element de gaafheid van het geheel kan verstoren. Op kleine schaal spreekt de gaafheid uit de ongeschonden wegprofielen, de kleine beekdalen en de erfbepanting, terwijl de natuurwetenschappelijke waarde van het gebied - o.m. door de zinkflora, de Heimansgroeve en andere ontsluitingen van het carboon - een internationale bekendheid heeft verkregen.